

De Engelse brieven

Colofon

ISBN: 978 94 6365 154 7

1e druk 2019

© 2019, Tsafirira Levy

Uitgeverij Elikser

Ossekop 4

8911 LE Leeuwarden

Tel: 058 - 289 48 57

www.elikser.nl

Vormgeving omslag en binnenwerk: Evelien Veenstra

Foto omslag: Rien van Uitert

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op wat voor wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de auteur en de uitgeverij.

This book may not be reproduced by print, photoprint, microfilm or any other means, without written permission from the author and the publisher.

Tsafrira Levy

De Engelse brieven

roman

*Hogan Kelly,
the Sirens have him
and I can sing like the angels in heaven sing,
no one ever comes back
from the dark kingdom of death
after the curtain of life
has fallen.*

Annabel

(1)

Frisse zeewind speelde flirterig met mijn haar en bezorgde me aangename rillingen op het dek van een groot cruiseschip, zo anders dan de kam die vroeger zijn weg forceerde door mijn krullen. Krullen zijn lastig voor wie van nette vlechten houdt, met vijandigheid aan beide kanten van de kam tot gevolg. Meer details staan nu te dringen, willen helpen inzien hoe het komt dat ik doe wat ik doe en kies wat ik kies. Voor wie het wil weten. Ze vallen op hun plaats en nemen me mee terug in de tijd, tot waar de nevelen van vergetelheid me het zicht op mijn geschiedenis ontnemen. Wat daar wacht is de mythe van de opofferende ouders, die er alles voor overhebben om hun kind gelukkig te zien. Mythen vullen de gaten in onze kennis en staan aan de wieg van de geschiedenis, het netwerk van verhalen met feitelijke onderbouwing, geordend op een tijdslijn, vertel ik de kinderen op school, waar ik als vaste invalkracht werk. Niet omdat ik geen vaste baan kan krijgen, maar omdat ik het niet wil. De diep verstopte reden is een van de details die nu naar boven zijn komen drijven. Zulke details kunnen verwijten helpen veranderen in mededogen, voor wie erover in gesprek wil gaan. Zij die dat niet willen, zij die liever bij hun langgekoesterde versie van de waarheid blijven, betalen vroeg of laat de rekening. Dat is mama overkomen, die ziek van verlies het bed hield en papa het leven zuur maakte, omdat ik mijn besluit had genomen om naar Newcastle upon Tyne in Engeland te gaan, in plaats van les te geven. Van die havenstad was ik van plan morgen in mijn eentje naar de Schotse Hooglanden te fietsen om uit te zoeken wie ik ben. Aan beide zijden van de Noordzee treurden moeders om hun dochter.

IJmuiden en de kustlijn verdwenen in de mist op het moment dat het cruiseschip een kleine kotter inhaalde. Links en rechts van me richtten mensen de aandacht van hun kinderen op die kleine boot. Hun uitspraak en toon van ‘K’hijk k’hijk k’hijk, wat hebben we daar’, een terts hoger dan normaal, zwaar overdreven, werd onlangs nog tegen mij gebruikt. Door mijn ouders, op mijn drieëndertigste nota bene, toen ik hun kwam vertellen dat ik ging scheiden. ‘Zou je dat wel doen, kind? K’hijk om je heen, Bennie is de beroerdste niet.’ Wisten zij veel. Een maand later waren de rollen omgedraaid, toen ik de stapel Engelse brieven op hun keukentafel smeed en zei: ‘Wat is dit?’ De gekrulde brieven en de ene envelop met daarin postzegels uit Engeland, Ierland, Schotland, waren jarenlang opgerold geweest en met een stevig elastiekje bij elkaar gehouden, verstopt achter de oude salarisstroken van mijn vader, die niets weg kan gooien, al had hij mijn moeder drieëndertig jaar geleden met de hand op het hart beloofd ze te verbranden. Het waren vierentwintig sollicitatiebrieven voor de functie van een au pair. Wat moesten mijn ouders met een au pair in huis? Op elke brief zat een zwart-wit-pasfoto gelijmd, zoals in de advertentie werd gevraagd. Ook de advertentie, in het Engels, zat tussen die brieven. Mama verbleekte en viel bijna flauw, papa liep rood aan. Ter plekke kregen ze de ergste ruzie die ik me kan herinneren, omdat hij zijn belofte aan haar had gebroken. Zijn reden om de brieven te bewaren in plaats van verbranden kon haar en mij op dat moment niet schelen. Daarna was ik de klos, want ik, die tijdens hun vakantie de planten water moest geven, had niet mogen rondneuzen in privéladens, wát mijn reden ook was om dat stiekem wel te doen. Ik veegde de brieven in mijn tas, liet hun souvenir onuitgepakt op de keukentafel en vertrok.

Een week later – het nieuwe schooljaar was inmiddels drie weken aan de gang – had ik mijn vervangster geregeld en ingewerkt. Doorgaan op de oude voet was voor mij geen optie. Door de ontdekking van die Engelse sollicitatiebrieven kantelde het beeld van wie ik was en stond mijn wereld op de kop. Hoewel in de brieven niets stond over mij, was de lijn naar mij vrijwel direct duidelijk. Mijn conclusie bleek te kloppen, al kreeg ik dat niet rechtstreeks te horen, alleen met een bevestigend kuchje aan de telefoon. Verlamd door zijn wroeging en zorg om mama, weigerde papa mij meer details te geven, dus ging ik er zelf naar op zoek en zat ik in die week iedere avond gebogen boven mijn vondst. Ik bestudeerde niet alleen de inhoud, stijl en het handschrift van elke brief, maar ook de losgepeuterde pasfoto's en de postzegels in de envelop. Op alle brieven had papa naam, adres en handtekening van de afzender onderaan het papier onleesbaar gemaakt met een dikke, zwarte viltstift, maar gelukkig had hij de namen en geboortedata op de achterkant van de pasfoto's over het hoofd gezien. De data die ik op de postzegels kon ontcijferen, bewezen dat de brieven een maand of zes voor mijn geboorte waren verstuurd. Van de afgestempelde plaatsnamen was iets meer dan de helft vrij eenvoudig te herleiden naar steden en dorpen in de landen van herkomst, de rest was helaas te onvolledig en moeilijk te achterhalen. Pas op de derde avond viel me de Schotse postzegel op de envelop met postzegels op, een millimeter of twee slordig geplakt onder de rand. Hij was anderhalf jaar later afgestempeld, dus gaf dat uiteindelijk de doorslag om mijn zoektocht in Schotland te beginnen. De plaatsnaam van het postkantoor begon met de letters *Lew*, de rest was afgescheurd. Ik selecteerde vier brieven met een schools handschrift dat leek op de familienaam en het adres van mijn ouders op de envelop met postzegels. De

vier voornamen achter op de losgepeuterde pasfoto's die bij mijn selectie hoorden, begonnen met de letter K. Toen oma dementeerde, noemde ze me soms 'Meisje K' en de mogelijke reden viel nu pas op zijn plaats. Een van de vier kon de vrouw zijn die ik hoopte te vinden. Papa hoorde mijn plan van aanpak aan, keek naar de pasfoto's en kuchte. Ik legde mijn hand dankbaar op zijn schouder, schonk thee in en bracht het derde kopje naar mama in hun slaapkamer. Van haar hoefde ik niets te verwachten. Van hem, die sinds mijn ontdekking in een spagaat zat tussen haar en mij, was het kuchje een gewaagde tegemoetkoming. Impulsief als ik ben, wilde ik van geen uitstel weten en kocht mijn ticket voor het cruiseschip al de volgende dag. Met mijn huwelijk was het net zo gegaan. Nog geen week nadat mijn verdenking van ontrouw bleek te kloppen, moest Bennie van mij zijn biezen pakken. Geen afkoelperiode, geen bedenktijd.

Het werd stiller op het dek. Etenstijd, slaaptijd voor kleine kinderen. Alleen tegen de reling stonden drie mannen in zwarte motorpakken nog vrolijk te hijsen. De wind schoot gaten in het wolkendek, oranje-rood licht schilderde wolkentaferelen die me aan fantasielanden deden denken. Met toegenomen kracht blies de wind nu ook twee plastic stoelen naar mij toe, ze gleden als kunstschaatsers op het dek. Ik vond dat een grappig gezicht en bracht ze terug. Een herhaling vond plaats, maar toen ik daarvan voor de derde keer wilde genieten, maakte een grijzende veertiger in motorpak een foto van mij en de stoelen. Daarna ging hij op een ervan zitten, terwijl er genoeg andere stoelen waren. Met zijn bierblikje klopte hij op de leuning. 'Hi. Zin in een biertje?'
'Nee, dank je.'

‘Avondeten dan? Ik trakteer.’

‘Lief aangeboden, maar ...’ Ik schudde mijn hoofd en perste mijn lippen in een glimlach.

‘Waarom niet?’

‘Omdat ik daar nu niet voor in de stemming ben.’

‘En de reden is?’

‘Het heeft niets met jou te maken, maar ik houd het liever voor mezelf.’

‘Jammer. Je viel me in de haven van IJmuiden al op. Ik ben niet op de versiertoeer, als jij dat soms denkt, maar op zoek naar bijzondere verhalen. Daar leef ik van. Mijn vrouw beweert dat ik er een neus voor heb en wie ben ik om haar tegen te spreken? Meestal weet ik inderdaad wanneer ik beet heb, zoals nu bij jou, speelse jongedame met rode krullen, die alleen op de fiets naar Engeland gaat, waar het weer op dit moment niet echt uitnodigt om te fietsen.’

‘Naar Schotland. De rest mag je zelf verzinnen.’

‘Voor verzinsels schiet mijn fantasie tekort. Toe, gooi nog een visje naar de verhalenhengelaar. In ruil daarvoor vertel ik jou dat wij, mijn motorvrienden en ik, ook een paar weken naar Schotland gaan. Naar de Hooglanden, om precies te zijn. Nu jij.’ Bij zijn innemende glimlach kon ik moeilijk stug blijven.

‘Laat je mij daarna met rust?’

‘Als jij daarop staat, ja.’

‘Ik hoop in Schotland een persoonlijke puzzel op te lossen.’

Hij salueerde en overhandigde me zijn visitekaart. ‘Beet! Bel me gerust als je denkt mijn hulp te kunnen gebruiken.’

De volgende ochtend fietste ik bepakt en bezakt uit het scheepsruim. Ik had een regenpak aangetrokken en mijn fietstassen waren goed afgedekt tegen wat ze in Schotland ‘four weathers a day’ noemen. De dag begon druilerig nat.

‘Links rijden, Annabel León,’ neuriede ik zacht. Deze verkeersregel stond op een bord voorbij de paspoortcontrole en was ook met grote pijlen en letters op het wegdek aangegeven. *Keep left*. Op weg naar Newcastle upon Tyne reeg ik meer woorden aan dat deuntje en toen ik het drukke stadscentrum met zijn wirwar aan bruggen en verkeersknooppunten achter me had gelaten, zat er ook rijm bij. Dat doe ik graag wanneer niemand me hoort, eenmalige liedjes onderweg bedenken, die ik zing en met de fietsbel begeleid, of onderbreek met tussenstukjes op mijn mondharmonica, die ik altijd bij me heb. Wegwerpliedjes. ‘Links aanhouden, Annabel León, dat vinden ze in Engeland heel gewoon. Ze rijden hier zoals de Romeinen vroeger deden, links van het midden ...’

Buiten de stad veranderde het landschap in groene plooiingen, die verderop kromden tot heuvels en nog verder de Grampian-bergen heten, met pieken tot bijna vijftienhonderd meter. Die bergen horen bij de Schotse Hooglanden, maar zover was ik nog niet. Ik hield het stuur met één hand vast en blies op mijn mondharmonica. Engeland was het eerste land dat verkeersregels wettelijk verplicht had gesteld, vertelde ik de kinderen op school. Toen kwam Napoleon en bepaalde dat iedereen in de landen die hij had veroverd rechts van het midden moest rijden en nu doet driekwart van de wereld dat. Ook de familienamen hebben we aan hem te danken. Nou ja, danken ... Sinds de ontdekking van de Engelse brieven vergelijk ik familienamen met een hoedencollectie: je kunt ze passen en verwisselen. Soms verwisselen anderen ze ongevraagd voor jou. In mijn geval was dat stiekem gebeurd, met medeweten van slechts drie personen: mama, papa en de vrouw die ik hier hoopte te vinden.

Na vier dagen fietsen in regen, zon en wind door de hoogvlakten van veen en heide, in langgerekte dalen, langs meren van wisselende vorm en grootte met verderop granieten bergtoppen, dorpen, kleine steden, laste ik een rustdag in. Ik had een goede fietsconditie en schoot qua kilometers aardig op, maar de onzekerheid over deze hele onderneming bleef knagen aan me. Logisch redeneren is één, kansberekening is twee, en ik besepte maar al te goed dat mijn kans op succes met zo weinig aanknopingspunten niet erg groot was. In feite draaide alles om de ene Schotse postzegel met de beginletters *Lew* en de voornamen die met de letter K begonnen. Ik had Lewiston in de Hooglanden en het eiland Lewis en Harris in Noordwest-Schotland omcirkeld op mijn gedetailleerde fietskaart, daar wilde ik hoe dan ook heen. Onderweg liet ik de vier pasfoto's aan mensen in eetcafés en B&B's zien. Ik noemde daarbij hun namen, maar niemand had ze herkend. Natuurlijk wist ik dat ik de naald in een hooiberg aan het zoeken was, het hoortoestelletje in een berg tuinafval, zoals papa liever zei sinds hem dat zelf een half jaar geleden overkwam. Mijn vrienden verklaarden me voor gek. Mijn beste vriendin, die binnenkort van haar tweede kind zou bevallen, mocht ik van mezelf niet lastigvallen met de storm in mijn hoofd en zo had ik momenteel aan niemand steun. Had ik haast? Ja en nee. Wilde ik slagen? Ja en nee. Mijn kwaadheid gaf me de kracht om door te fietsen in weer en wind, fietsen was mijn ding, dat deed ik graag, maar ik was me ook bewust van de ontwrichting die het slagen van mijn impulsieve actie kon aanrichten in het leven van de gezochte vrouw. Bij mijn ouders was het al gebeurd.

De ochtend van mijn rustdag begon koel, maar het regende die dag gelukkig niet. Zo nu en dan zag ik zelfs zonnestrallen

als vingers van God op oude schilderijen tussen de wolken schijnen. Na een goede nachtrust en met de prettige nasmaak van een voedzaam Schots ontbijt in mijn mond, wandelde ik naar een uitkijkpost boven een meer, die mij werd aangeraden door de landlady. Ik sprong als een berggeit van zonnevlek naar zonnevlek, de lucht die ik ademde was zo fris dat ik het gevoel had opnieuw te moeten leren ademen. Een zachte wind ruiste in mijn oor. Toen ik zeker wist dat geen mens me kon horen, liet ik een lange A dertig seconden onafgebroken klinken, tot de stroom lucht haperde en het geluid verbrokkelde. De volgende A hield ik langer aan. De A van Annabel. Zwartkoppige schapen keken naar me, maar bij die schapen voelde ik geen schroom. Ik zong mijn naam gevarieerd hard, zacht, staccato, legato, belcanto, met één of meer noten per lettergreep. Mijn voornaam ligt lekker in de mond, dat moest ik mijn ouders nageven. Zodra ik een onzichtbare grens tussen de schapen en mij naderde, renden ze op hun dunne poten verder de heuvel op, die we deelden. Wie en waar was hun herder? Dit ruige, verlaten landschap beviel me, hier kon niemand tegen me liegen. Mensen liegen soms zelfs wanneer het niet strikt noodzakelijk is. Ik bedoel noodzakelijk om te overleven, en dan raken ze verstrikt in hun leugens. Daarom was ik hier. Ja, dit landschap beviel me, maar langer dan een dag gunde ik mezelf deze verkwikkende rust niet. Ik was hier niet op vakantie of op retraite, nee, ik was hier om de waarheid over mezelf tot op de bodem uit te zoeken, want alleen dan kon ik op mijn eigen kompas varen zonder me een holle kopie van een ander te voelen, een soort matroesjkapop. Ook al voelen we diep in ons dat er iets niet klopt in de verhalen die anderen over belangrijke zaken vertellen, en dat heb ik lange tijd gevoeld, zonder concreet bewijs en

onderbouwing in woorden blijven we zweven in de ruimte als losse stofdeeltjes, tot we de vinger op de zere plek kunnen leggen.

Na anderhalf uur kwam ik bij de uitkijkpost aan en nam plaats op de platte steen. Ik genoot van het uitzicht hoog boven het meer, hier Loch geheten, zong zacht wat in me opkwam over het weten van voor de woorden. Mensen, dieren, planten en wie weet, misschien zelfs stenen, horen bij het grote geheel van onverwoord weten. Natuurwetten verbinden steen, bloem en geit en maken ook deel van ons uit. Tot mijn verbazing verzamelden de schapen zich achter me. Dit wil ik graag als een teken zien, dacht ik ontroerd, ik zit hier goed, de schapen staan achter me.

De volgende ochtend waaide het heel hard en het regende bijna de hele tijd. Ik fietste door de dunbevolkte Hooglanden, Hielans in het Schots, Highlands in het Engels, A'Ghaidhealtachd in het Gaelisch, een taal waar ik toen nog geen enkel aanknopingspunt bij had. Ik lunchte onder een druppelende boom, dronk lauwe thee uit de thermosfles, die ik na het ontbijt met kokend water mocht vullen. De herfst was in aantocht, melancholisch tijdsgewricht waarin bomen afscheid nemen van hun blad en alles en iedereen het met minder daglicht moet doen. De autoweg waarop ik fietste doorkruiste beplante heuvels die voor de bosbouw zijn bestemd, daarna een wijde, kaalgekapte vlakte. Behalve door een paar auto's werd ik ook door drie motorrijders ingehaald. De laatste zwaaide naar me. De verhalenhengelaar? Ik zwaaide terug en zong even later over een bomenslagveld, omdat de boomstompen me deden denken aan amputatie en het geheel een troosteloosheid uitstraalde die me treurig stemde. Toen meldde zich ook nog mijn linkerknie onverwacht aan met

pijnklachten, maar ik kon niet anders dan verder fietsen. Rechts van mij doemde een bergmassief met een eenzame top op, links stroomde een rivier in een moerassig dal. De zijstroompjes kolkten en verbonden kleine vijvertjes met elkaar. Heel even regende het niet, maar vanuit het westen kwam het volgende regenfront mijn kant op.

Ik was dan ook kletsnat en doodop toen ik *Forrit Inn* eindelijk op een bord te zien kreeg, de enige herberg in een straal van dertig kilometer. De dag liep ten einde, mijn maag rammelde van de honger. Ik dacht aan een malse biefstuk die zo meteen op een bord zou liggen en sloeg hoopvol rechts af. Aan de andere kant van de grote weg zag ik in een flits een vervallen schapenstal. Onderweg was ik meer van zulke stallen tegengekomen. De schapenteelt bracht tegenwoordig weinig op en de jeugd trok naar de grote steden.

Ik passeerde een omheind veld waar turf werd gestoken, zoals vroeger in Nederland. Hoogveen, laagveen, aardrijkskunde en de geschiedenis van de veenkoloniën spookten heel even door mijn hoofd en maakten plaats voor de bestelling van het hoofdgerecht in mijn beste Engels: 'May I order a big rump steak, please?' Het mocht ook hachee van lam, hert of rund zijn, als het maar lang genoeg had staan pruttelen en ik niet al te lang hoefde te wachten op mijn eten. Rechts van de herberg zag ik een kleine boomgaard, links betonnen hokken. Overwinteren de schapen daar? Niets op het naambord wees op een hotelfunctie. Dat had me moeten alarmeren maar deed het niet, ik stak mijn kop in het zand.

Ik deed de fiets op slot. Naast een bestelbusje met de naam van de herberg erop geschilderd stonden twee auto's en een

scooter op de parkeerplaats. Ik veegde mijn schoenen een paar keer op de harde kokosmat onder het afdak en stapte naar binnen. Een tingelende windbel kondigde mijn komst aan.

‘Goedenavond,’ zei ik tegen niemand in het bijzonder. Met mijn hand veegde ik de regendruppels van mijn gezicht. ‘Kan ik hier een hapje eten?’

Drie mannen van middelbare leeftijd keken naar me. De vierde, een lange man die een tuinbroek en groene laarzen droeg, bracht net vier pullen donker bier op een dienblad naar hun tafel. Hij knikte en zei met een zacht rollende tongval: ‘Neemt u alstublieft plaats, jongedame, ik kom zo bij u.’ Zijn lage stem en Schotse tongval voelden als een warm onthaal. Dat voel ik vaak bij dialecten, die als hondjes vrij huppelen in plaats van dat ze aangeliind en gedresseerd naast de baas lopen.

Ik koos een tafel aan het raam, zo ver mogelijk bij de anderen vandaan, met een goed zicht op binnen en buiten. Wijzend naar mijn druppelende regenpak vroeg ik of ik het aan de stoelleuning tegenover me mocht hangen om te drogen. Dat mocht. De kleine rugzak belandde naast me op de vierde stoel, de rest van mijn spullen, goed afgedekt, zou ik na het eten van de fiets halen. Ik strekte mijn benen en slaakte een zucht. Shit, dacht ik omdat de vier mannen, die me hadden horen zuchten, naar me keken. Laat mij maar gauw wat eten, daarna trek ik me meteen terug in de slaapkamer. Ik meed oogcontact, bladerde afwezig in een oude streekkrant, zonder er een woord van te lezen. Aan de muren hingen hertengeweien, een opgezette meeuw en een grote plastic zalm. De bruine piano in de hoek was zeker in maanden niet gestemd, maakte ik me wijs, toch kon ik de tinteling in mijn vingers moeilijk negeren, die al maanden geen

pianotoets hadden geraakt. Voor Bennie een vak, voor mij een hobby, vond iedereen, dus kreeg Bennie de piano bij de boedelscheiding en was hij met onze piano naar Antwerpen verhuisd. Waar zijn nieuwe vlam woonde. Waar ze hun eerste kind verwachtten.

De mannen hervatten hun gesprek, toostten, lachten en hadden bijna alleen weer aandacht voor elkaar. De lange man stond aan hun tafel en leek weinig haast te hebben om bij mij te komen, al keek hij af en toe naar mij. Schiet op, man, dacht ik, want behalve over het avondeten moet ik nu ook snel beginnen over een slaappleats.

De ruimte was schaars verlicht, in de open haard knetterde het vuur. Daarnaast lagen turfblokken opgestapeld te drogen. Anders dan de lange man, die ik in gedachten de herbergier noemde, bij welk woord ik het gevoel kreeg in een verhaal uit de negentiende eeuw te stappen, droegen de gasten aan de andere tafel stadse pakken. Het café-restaurant rook naar schapen, turf, haardvuur, natte kleren en bier. Niets erin wees in de richting van warm eten. Ook dat had me moeten alarmeren maar deed het niet. In plaats daarvan zat ik te dromen over een malse biefstuk met aardappelen en groente, daarna een kop thee, een warme douche en een donsdeken.

Eindelijk kwam de herbergier naar mijn tafel. Hij haalde een aansteker uit zijn broekzak en stak de kaars op tafel aan, voordat hij naar buiten wees: 'Mooie fiets heb je daar.' 'Dank u. Het is een Koga, het neusje van de zalm.' *Nose of the salmon* vond hij vast idioot klinken, ik had *the pick of the basket* moeten zeggen maar deed geen moeite om mezelf te verbeteren. Zalm was ook snel klaargemaakt. Ik zag nergens